

שהוא חייב במזונותיה, והיה מקום לומר שהיא אוכלת את פירות הקרקע בשביל מזונותיה; לפיכך קא משמע לן הברייתא שאין אומרים כן, כי היות והתחיל במעשה הגירושין, אם כן הוא שונאה, ושוב לא יתן לה מזונות אלא כשילחצוהו בית דין, ולכן לא מסתבר שיחד לה קרקע.

אמר רב נחמן, אמר לי הונא:

כולן, אומן ואריס, וכל אלו שנזכרו לעיל שאין להם חזקה לטעון "לקוח הוא בידי" (1) — אין זה אלא כשלא הביאו ראיה.

אבל כשהביאו ראיה לדבריהם, כגון עדים שהודה להם בעל הבית שמכרה להם, או שהביאו שטר מכירה, הרי ראיתן ראיה, ומעמידין את השדה (2) בידן. (3)

אבל גזלן שהביא ראיה שהודה לו בעל הבית, או אפילו שהביא שטר מכירה, אין ראיתו ראיה, (4) ואין מעמידין שדה בידו. וכסברת רב כהנא דלעיל, שאם לא היה

אביו — קא משמע לן דלא, ויש לו חזקה!

אלא "אשה שנתגרשה", הרי פשיטא שהם כשני אנשים זרים שיש להם חזקה זה על זה! (13)

ומשנינן: לא צריכא להשמיענו

ב-מ אלא במגורשת ואינה מגורשת [כגון שזרק לה גט, והוא ספק קרוב לו, ואינה מגורשת, ספק קרוב לה, והיא מגורשת] שיש לה חזקה בנכסיו —

וקא משמע לן הברייתא כדרכי זירא!

דאמר רבי זירא, אמר רבי ירמיה בר אבא אמר שמואל: כל מקום שאמרו חכמים באשה שהיא "מגורשת ואינה מגורשת" ומשום ספק, הרי בעלה עדיין חייב במזונותיה, עד שיתן לה גט ודאי!

כלומר, יש לה חזקה בקרקע שלו, אם אכלתו שלש שנים, ואף שאמר רבי זירא

וראה שם בתוספות שתמהו על פירוש הרשב"ם, שהרי אם כן למה לי חזקה, ובפשוטו מוכרח, שסובר הרשב"ם מאיזה טעם דבלי חזקה אין מועיל ההודאה; וכן משמע גם מלשון הגמרא כאן שאמרו: "כולן — דהיינו אותם שאין להם חזקה — ראיתן ראיה", ומשמע דאף כשהודה צריכים אנו לחזקה, שאם לא כן מה ענין דין הודאה לאלו שאין להם חזקה; ואם אכן כן, לא פשיטא היא, שהרי אלו אין להם חזקה, ועל ידי ראיה יש להם חזקה.

4. כתב הרשב"ם: כל זה אינו אלא כשלא ראו מתן מעות, אבל כשראו עדים מסירת מעות מיד הגולן לנגזל הרי השדה של הגולן, ומשום ש"תלוהו וזבין זביניה זביני", כמבואר בהמשך

13. ברשב"ם הוסיף ביאור: "שהרי שונאין זה את זה, והיה להם למחות".

1. רשב"ם; וראה עוד בתוספות סוף ד"ה וכולן.

2. ביארו התוספות שאף גבי אומן שייך "שדה", וכגון שהוא בנאי.

3. כתב הרשב"ם: דין פשוט הוא, ולא נכתב אלא להשמיענו שבגולן אין הדין כן; ובביאור כפל הלשון "ראיתן ראיה, ומעמידים שדה בידן" ראה מה שכתבו התוספות.

והנה לעיל עמוד א איתא: אומן אין לו חזקה, בן אומן יש לו חזקה, ומפרשת הגמרא דהיינו באופן שבאו עדים ואמרו "כפנינו הודה לו"

מודה לו או כותב לו שטר מכירה, היה מביא אותו ואת חמורו אל הפקיד.

ומקשינו: **מאי קא משמע לן רב הונא!** ? והרי **תנינא**, כבר שנינו דין זה במשנה בגיטין:

דתנן: לקח אדם קרקע **מסיקריקון** [גזלן] ההורג נפשות על עסקי ממון, וזה שבא להורגו אומר לו "שא קרקע זו והניחני"⁽⁵⁾, והלך הסיקריקון ומכר את הקרקע לאדם אחר, וחזר הלוקח ולקח את הקרקע גם **מבעל הבית**, שכתב לו בעל הבית שטר מכירה או שטר מתנה, אך לא קיבל ממנו מעות, **מקחו של הלוקח מבעל הבית בטל**, כי רק מחמת הפחד מהסיקריקון כתב בעל הבית את השטר למי שקנאו ממנו.

ואם כן מאי קא משמע לן רב הונא, בכך שאמר, אם הביא ראייה, שכתב בעל הבית שטר לגזלן עצמו, שאינו נאמן, והרי כל שכן הוא מאותה משנה?!

ומשנינו: הוצרך רב הונא להשמיענו שאפילו אם כתב הנגזל לגזלן שטר מכירה, אין ראייתו ראייה, **לאפוקי מדרב**.

דאמר רב בדין לוקח מן הסיקריקון: **לא שנו** שאם חזר הלוקח מן הסיקריקון ולקח מבעל הבית, שמקחו בטל, **אלא בכגון דאמר ליה בעל הבית ללוקח "לך חזק וקני"**. **אבל בשטר**, שכתב לו שטר שהוא מקנה לו את השדה — **קנה!**

קא משמע לן רב הונא, שאין הלכה כן, אלא ההלכה היא **כדשמואל**, **דאמר אף בשטר נמי לא קנה**, כי לא כתב כן בעל הבית אלא מאימת הסיקריקון, **עד שיכתוב בעל הבית ללוקח אחריות נכסים על המכירה**, שאם יטרפוהו ממנו, יחזור עליו.

ורב ביבי מסיים בה, במימרא שאמר רב נחמן לעיל משמו של רב הונא, **משמיה דרב נחמן עצמו: קרקע אין לו לגזלן**, שאין מעמידין את השדה בידו ואפילו הביא ראייה, וכדאמר רב הונא, **אבל מעות יש לו לגזלן**. כלומר, אם נתן הגזלן לנגזל מעות על הקרקע, יחזירם לו הנגזל, מאחר שלא חל הקנין, ואין קונסים את הגזלן שיפסיד את המעות שנתן.⁽⁶⁾

כמה דברים אמורים שיש לו מעות, בכגון **שאמרו עדים: "בפנינו מנה לו הגזלן לנגזל מעות"**.

אבל אם רק אמרו העדים: "בפנינו הודה לו הנגזל לגזלן שקיבל ממנו מעות" — **לא יחזיר הנגזל את המעות**, כי אין הודאה זו אמת, **כדרב כהנא!**

דאמר רב כהנא: אי לאו דאודי ליה, הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה **לשהוור** [אם לא שהיה מודה לו, היה הגזלן מביא אותו ואת חמורו לפקיד המכס מטעם השלטונות, והיו מחרימים ממנו את הכל]!

אמר רב הונא: תליוהו וזבין, מי שתלוהו על

הענין לדעת רב הונא.

5. כתב הרשב"ם: ומתנה זו לא הויה מתנה, שאפילו למאן דאמר "תלוהו וזבין וזביניה וזביני",

"תליוהו ויהיב לא הויה מתנה", וראה עוד מה שהביא הרשב"ם מדברי הגמרא בגיטין.

6. ואף שנתבאר בהערה לעיל, שאם נתן הגזלן

חל היות ולא גמר דעתו להקנות!?

אלא, לעולם, אם אכן היינו יודעים שלא גמר בדעתו להקנות, לא היה המכר חל. ומה שחל המכר בתליוהו וזבין, הוא משום שאנו אומרים, כיון שמתוך היסורים הוא אמר "רוצה אני", הרי גמר בדעתו להקנות, ולכך המכר חל.⁽⁷⁾

ולמדנו דבר זה, **מדתניא**:

כתיב בתחילת ספר ויקרא, לגבי נדרי עולה: מ-א
 "אם עולה קרבנו מן הבקר, זכר תמים יקריבנו. אל פתח אוהל מועד יקריב אותו, לרצונו, לפני ה'" —

ויש לנו לדייק מלשון הפסוק: אחר שכבר אמר הכתוב "זכר תמים יקריבנו", למה חזר ואמר "יקריב אותו".

אלא הכתוב הזה **מלמד**, שכופין אותו בית דין לקיים את נדרו שנדר להביא עולה.

יכול יכפוהו להביא ולהקריב את העולה אפילו **בעל כרחו**?

תלמוד לומר, "לרצונו".

הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר: "רוצה אני".

עץ, או שעשו לו יסורים, עד שמכר איזה דבר, וקיבל את דמיו, ואמר "רוצה אני", **זביניה זביני** [המכר שמכר, הוא מכר].

אבל תליוהו ויהיב מתנה, אין מתנתו מתנה!?!?

ומפרשינן: **מאי טעמא**?

כי כל דבר **דמזבין איניש**, רוב מכירת חפצים וכלי ביתו וטליתו שמוכר האדם, **אי לאו דאניש**, לא הוה **מזבין**. ואפילו הכי, **זביניה זביני**. דהיינו, כל אדם המוכר את כלי ביתו ותשמישו, אם לא שהיה אנוס למכור מאחר שצריך הוא מעות, הוא לא היה מוכר, ומכל מקום מכרו מכר, שהרי לא חילקה תורה לומר שאם מוכר אדם דבר שהוא צריך לו, אין מכרו מכר היות ולא גמר דעתו להקנות.

ואם כן, אף באונס זה, שתלוהו, הרי על אף שלא גמר בדעתו להקנות, מכל מקום מכרו מכר!

אך דנה הגמרא: **ודילמא, שאני אונסא דנפשיה**, שמא חלוק אונס של האדם בעצמו, שהוא צריך למעות, ומדעתו מוכר, ויש לומר שגמר בדעתו להקנותו מחמת שנצרך למעות, **מאונסא דאחריני**, מאונס שאנסוהו אחרים למכור, שבזה יש לומר שאין המכר

מעות, כי אז קונה הגולן, ואם כן למה יחזיר!?! אין זו שיטת רב ביבי, כמבואר בסוגיא לקמן מח א; וראה מה שנתקשו התוספות בלשון "מסיים בה".

7. הענין נתבאר על פי פשטות משמעות לשון הרשב"ם, אך ראה ביאור הענין ב"חידושי

הגרנ"ט".

ויש לעיין בלשון הרשב"ם שהקדים בדינו של רב הונא "ודוקא מכר, אבל מתנה לא הויא מתנה, דכיון דלא מקבל מידי לא גמר ומקני", שהרי לפי פשטות לשון הרשב"ם משמע לפי הסלקא דעתין, שהמכר חל אף דלא גמר ומקני, ואילו מדברי הרשב"ם האלו משמע, דבמכר אנו